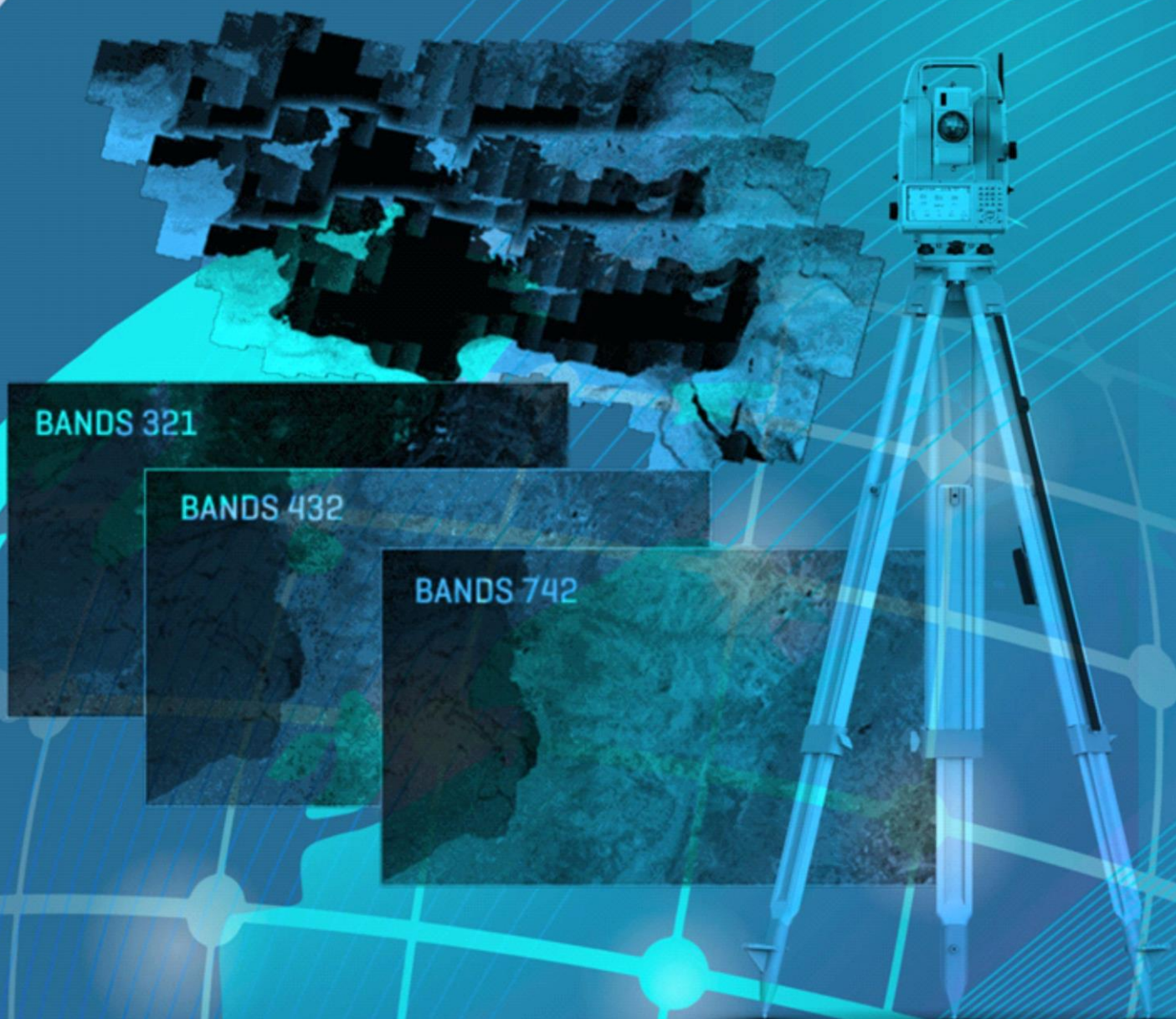

GEODEZIYA, KARTOGRAFIYA VA GEOINFORMATIKA

GKG

ILMIY - TEXNIK JURNALI

ISSN-I-2181-4546

BANDS 321

BANDS 432

BANDS 742

**GEODEZIYA
KARTOGRAFIYA
GEOINFORMATIKA**

№3
2024

“Geodeziya, kartografiya va geoinformatika” Ilmiy-texnik jurnal

2024-yil 3-son

Muassis:

“Toshkent irrigatsiya va qishloq xo‘jaligini mexanizatsiyalash muhandislari instituti” Milliy tadqiqot universiteti

Bosh muharrir:

Oymatov R.K.

- “Toshkent irrigatsiya va qishloq xo‘jaligini mexanizatsiyalash muhandislari instituti” Milliy tadqiqot universiteti, “Geodeziya va geoinformatika” kafedra mudiri, PhD, dotsent.

Ilmiy muharrir:

Safarov E.Yu.

- Mirzo Ulug‘bek nomidagi O‘zbekiston Milliy universiteti “Kartografiya” kafedra professori, t.f.d.

Muharrir:

Muxtorov O‘.B.

- “Toshkent irrigatsiya va qishloq xo‘jaligini mexanizatsiyalash muhandislari instituti” Milliy tadqiqot universiteti, “Geodeziya va geoinformatika” kafedra dotsenti, PhD.

Tahrir hay‘ati tarkibi:

Suyunov A.S.

- Mirzo Ulug‘bek nomidagi Samarqand davlat arxitektura-qurilish universiteti, “Geodeziya va kartografiya” kafedra mudiri, t.f.d., professor.

Sayyidqosimov S.S.

- Islom Karimov nomidagi Toshkent davlat texnika universiteti, “Marksheyderlik ishi va geodeziya” kafedra professori, t.f.d., professor.

Tashpulatov S.A.

- Toshkent arxitektura-qurilish universiteti, “Geodeziya va geoinformatika” kafedra professori, t.f.n.

Musayev I.M.

- “Toshkent irrigatsiya va qishloq xo‘jaligini mexanizatsiyalash muhandislari instituti” Milliy tadqiqot universiteti, “Geodeziya va geoinformatika” kafedra dotsenti, t.f.n.

Narbayev Sh.K.

- “Toshkent irrigatsiya va qishloq xo‘jaligini mexanizatsiyalash muhandislari instituti” Milliy tadqiqot universiteti, “Yer resurslari va kadastr” fakulteti dekani, dotsenti, PhD

Abduraxmonov S.N.

- “Toshkent irrigatsiya va qishloq xo‘jaligini mexanizatsiyalash muhandislari instituti” Milliy tadqiqot universiteti, “Geodeziya va geoinformatika” kafedra dotsenti, PhD.

Inamov A.N.

- “Toshkent irrigatsiya va qishloq xo‘jaligini mexanizatsiyalash muhandislari instituti” Milliy tadqiqot universiteti, “Geodeziya va geoinformatika” kafedra dotsenti, PhD.

Allanazarov O.R.

- Islom Karimov nomidagi Toshkent davlat texnika universiteti, “Marksheyderlik ishi va geodeziya” kafedra dotsenti, PhD.

Reymov M.P.

- “Toshkent irrigatsiya va qishloq xo‘jaligini mexanizatsiyalash muhandislari instituti” Milliy tadqiqot universiteti, “Geodeziya va geoinformatika” kafedra dotsenti, PhD.

Avezov S.A.

- Urganch davlat universiteti “Geodeziya, kartografiya va geografiya” kafedra dotsenti, g.f.n.

Tahrir kengashi tarkibi:

Bela M.

- Vengriya qirolik Universiteti professori, DSc.

Godjamanov M.G.

- Baku davlat universiteti, “Geodeziya va kartografiya” kafedra mudiri, t.f.d., professor.

Nilipovskiy V.I.

- Moskva davlat yer tuzish universiteti, Xalqaro faoliyat bo‘yicha prorektor, t.f.d., professor.

Zagrebin G.I.

- Moskva davlat geodeziya va kartografiya universiteti, Kartografiya fakulteti dekani, t.f.n., dotsent.

Zozulya V.V.

- Moskva davlat geodeziya va kartografiya universiteti, Hududlarni boshqarish fakulteti dekani, t.f.n., dotsent.

Lorant F.

- Budapesht texnologiya va iqtisodiyot universiteti - “Geodezik tadqiqotlar” kafedra professori, PhD.

Alizera Sh.

- Shahid Rajaiy nomidagi o‘qituvchilarni tayyorlash universiteti, “Geodeziya muhandisligi” kafedra professori, PhD.

Kostesha V.A.

- Moskva davlat yer tuzish universiteti, “Geodeziya va geoinformatika” kafedra mudiri, t.f.n., dotsent.

Oznamets V.V.

- Moskva davlat geodeziya va kartografiya universiteti, “Geodeziya” kafedra mudiri, t.f.d., professor.

Shokirov Sh.S.

- AQShning Merlend universiteti professori, DSc.

Jurnal 2023 yil aprel oyidan chiqa boshlagan

Bir yilda to‘rt marta chop etiladi (Q4)

Ruxsatnoma №062656

Manzil: 100000, Toshkent sh., M.Ulg‘bek tumani, Qori-Niyoziy ko‘chasi 39-uy.

Tel.: +998 90 974 91 49.

E-mail: u.muxtorov@tiame.uz

Chop etilgan maqola mazmuni va unda keltirilgan ma‘lumotlarning to‘g‘riligiga muallif javob beradi

Научно-технический журнал «Геодезия, картография и геоинформатика»

Выпуск 3 от 2024 г.

Организация:

Национальный исследовательский университет «Ташкентский институт инженеров ирригации и механизации сельского хозяйства»

Главный редактор:

Ойматов Р.К.

- PhD доцент, заведующий кафедрой «Геодезии и геоинформатики», Национальный исследовательский университет «Ташкентский институт инженеров ирригации и механизации сельского хозяйства».

Научный редактор:

Сафаров Э.Ю.

- д.т.н. профессор кафедры «Картография» Национального университета Узбекистана имени Мирза Улугбека.

Редактор:

Мухторов У.Б.

- PhD доцент кафедры «Геодезии и геоинформатики», Национального исследовательского университета «Ташкентский институт инженеров ирригации и механизации сельского хозяйства».

Состав редакционной коллегии:

Сулюнов А.С.

- д.т.н., профессор, заведующий кафедрой «Геодезии и картографии», Самаркандский государственный архитектурно-строительный университет имени Мирза Улугбека.

Сайидкасымов С.С.

- д.т.н., профессор кафедры «Маркишайдеринг и геодезия», Ташкентский государственный технический университет имени Ислама Каримова.

Ташипулатов С.А.

- к.т.н., профессор кафедры «Геодезии и геоинформатики», Ташкентский архитектурно-строительный университета.

Мусаев И.М.

- к.т.н., доцент, кафедры «Геодезии и геоинформатики», Национального исследовательского университета «Ташкентский институт инженеров ирригации и механизации сельского хозяйства».

Нарбаев Ш.К.

- PhD, доцент, декан факультета «Земельные ресурсы и кадастр», Национального исследовательского университета имени Ислама Каримова.

Абдурахманов С.Н.

- PhD, доцент кафедры «Геодезии и геоинформатики», Национального исследовательского университета «Ташкентский институт инженеров ирригации и механизации сельского хозяйства».

Инамов А.Н.

- PhD, доцент кафедры «Геодезии и геоинформатики», Национального исследовательского университета «Ташкентский институт инженеров ирригации и механизации сельского хозяйства».

Алланазаров О.Р.

- PhD, доцент кафедры «Маркишайдеринг и геодезия», Ташкентского государственного технического университета имени Ислама Каримова.

Реймов М.П.

- PhD, доцент кафедры «Геодезии и геоинформатики», Национального исследовательского университета «Ташкентский институт инженеров ирригации и механизации сельского хозяйства».

Авезов С.А.

- к.г.н., доцент кафедры «Геодезии, картографии и географии», Ургенчский государственный университета

Состав редакционной коллегии:

Бела М.

- DSc, профессор Королевского университета Венгрии.

Годжаманов М.Г.

- д.т.н., профессор, заведующий кафедрой «Геодезии и картографии», Бакинский государственный университета.

Нилиповский В.И.

- д.т.н., профессор, проректор по международной деятельности Московский государственный университета по землеустройству.

Загребин Г.И.

- к.т.н., доцент, декан Картографического факультета Московский государственный университета геодезии и картографии.

Зозуля В.В.

- к.т.н., доцент, декан факультета Управления территориями Московский государственный университета геодезии и картографии.

Лоран Ф.

- DSc, профессор кафедры «Геодезических исследований» Будапештский университет технологии и экономики.

Ализера Ш.

- PhD, профессор кафедры «Инженерной геодезии» Педагогического университета имени Шахида Раджаи.

Костеша В.А.

- к.т.н., доцент, заведующий кафедрой «Геодезии и геоинформатики» Московского государственного университета по землеустройству.

Ознамец В.В.

- д.т.н., профессор, заведующий кафедрой «Геодезии» Московский государственный университет геодезии и картографии.

Шокиров Ш.С.

- DSc, профессор Мэрилендский университета, США.

Журнал издан в апреле 2023 года.
Выходит четыре раза в год (Q4)
Разрешение №062656

Адрес: 100000, г.Ташкент, М.Улугбекский район, улица Кори-Ниязи, 39.

Tel.: +998 90 974 91 49.

E-mail: u.muxtorov@tiame.uz

Автор несет ответственность за содержание опубликованной статьи и достоверность содержащейся в ней информации.

"Geodesy, cartography and geoinformatics" Scientific and technical journal, issue 3, 2024

Founder:

"Tashkent Institute of Irrigation and Agricultural Mechanization Engineers" National Research University

Editor-in-Chief:

Oymatov R.K. - "Tashkent Institute of Irrigation and Agricultural Mechanization Engineers" National Research University, head of the "Geodesy and Geoinformatics" department, PhD, associate professor.

Scientific Editor:

Safarov E.Yu. - Professor of the "Cartography" Department of the National University of Uzbekistan named after Mirzo Ulugbek, DSc..

Editor:

Muxtorov O'.B. - "Tashkent Institute of Irrigation and Agricultural Mechanization Engineers" National Research University, Associate Professor of Geodesy and Geoinformatics Department, Ph.D.

The composition of the editorial board:

Suyunov A.S. - Head of the "Geodesy and Cartography" department of "Samarkand State University of Architecture and Construction" named after Mirzo Ulug'bek, Ph.D., professor.

Sayyidqosimov S.S. - Tashkent State Technical University named after Islam Karimov, professor of the Department of "Markscheidering and Geodesy", Ph.D., professor.

Tashpulatov S.A. - Tashkent University of Architecture and Construction, professor of the Department of "Geodesy and Geoinformatics", candidate of technical sciences.

Musayev I.M. - "Tashkent Institute of Irrigation and Agricultural Mechanization Engineers" National Research University, associate professor of "Geodesy and Geoinformatics" department, Ph.D.

Narbayev Sh.K. - "Tashkent Institute of Irrigation and Agricultural Mechanization Engineers", National Research University, Dean of the Faculty of "Land Resources and Cadastre", Associate Professor, Ph.D.

Abduraxmonov S.N. - "Tashkent Institute of Irrigation and Agricultural Mechanization Engineers" National Research University, associate professor of "Geodesy and Geoinformatics" department, Ph.D.

Inamov A.N. - "Tashkent Institute of Irrigation and Agricultural Mechanization Engineers" National Research University, associate professor of "Geodesy and Geoinformatics" department, Ph.D.

Allanazarov O.R. - Associate Professor of the Department of "Markscheidering and Geodesy" Tashkent State Technical University named after Islam Karimov, Ph.D.

Reymov M.P. - "Tashkent Institute of Irrigation and Agricultural Mechanization Engineers" National Research University, associate professor of "Geodesy and Geoinformatics" department, Ph.D.

Avezov S.A. - Associate Professor of Geodesy, Cartography, Geography Department of Urganch State University, Candidate of Geography, Associate Professor.

Composition of the editorial board:

Bela M. - Professor of the Royal University of Hungary, DSc.

Godjamanov M.G. - Baku State University, head of the "Geodesy and Cartography" department, doctor of technical sciences, professor.

Nilipovskiy V.I. - Moscow State University of Land Management, vice-rector for international activities, doctor of technical sciences, professor.

Zagrebin G.I. - Moscow State University of Geodesy and Cartography, Dean of the Faculty of Cartography, Candidate of Technical Sciences, Associate Professor.

Zozulya V.V. - Moscow State University of Geodesy and Cartography, Dean of the Faculty of Territorial Management, Candidate of Technical Sciences, Associate Professor.

Lorant F. - Budapest University of Technology and Economics · Professor of the Department of Geodetic Research, Ph.D.

Alizera Sh. - Professor of the Department of Geodetic Engineering, Faculty of Civil Engineering, Teacher Training University named after Shahid Rajai, Ph.D.

Kostesha V.A. - Head of the Department of Geodesy and Geoinformatics, Moscow State University of Land Management, Candidate of Technical Sciences, Associate Professor.

Oznamets V.V. - Moscow State University of Geodesy and Cartography, head of the Department of Geodesy, doctor of technical sciences, professor.

Shokirov Sh.S. - DSc, professor University of Maryland, USA.

The magazine started publishing in April 2023

It is published four times a year (Q4)

Permission №062656

Address: 100000, Tashkent, M.Ulugbek district, 39, Qori-Niyazi street.

Tel.: +998 90 974 91 49.

E-mail: u.muxtorov@tiame.uz

The author is responsible for the content of the published article and the correctness of the information contained in it.

Mundarija/Содержание/Contents

<i>Sh.A.Suyunov, I.M.Pirnazarov, Sh.Sh.Tuxtamishev</i> - Raqamli xaritalarni davlat kadastrlari yagona tizimida qo'llash metodikasi.....	6
<i>R.Q.Oymatov, A.A. Abduraximov, Sh.N.Zokirov</i> - Qgis dasturida bosqichma-bosqich bajaradigan vazifalarni pyqgis yordamida umulashtirish orqali ish samaradorligini oshirish.....	9
<i>B.Y.Maxsudov, N.N Teshayev</i> - Crop identification in remote sensing imagery: a systematic review of machine learning and deep learning approaches.....	155
<i>A.N.Inatov, D.G'.Norboyeva</i> - Meridianlar og'ishini inobatga olgan holda topografik kartalarni rasmiylashtirish	20
<i>Ю.А.Усманов, Ў.Б.Мухторов</i> - Дегредацияга учраган суғориладиган ерларни тиклаш ва фойдаланишга киритишнинг аҳамияти.....	29
<i>Ю.А.Усманов, Ў.Б.Мухторов</i> - Деҳқон ва томорқа хўжаликлари ерларидан фойдаланиш тизимининг ер ислохотидаги ўрни ва вазифалари.....	33
<i>Z.I.Raximova</i> - Madaniy meros va turizm ob'yektlari ma'lumotlar bazasini yaratish	38
<i>A.C.Pўziev, O.F.Юсупжонов</i> - Шаҳар каркас тармоғини сунъий йўлдош кузатишларидан фойдаланиб ривожлантириш (тошкент шаҳри мисолида)	42
<i>A.K.Қўлдошева</i> - Правовое обеспечение ведения и организации государственного кадастра.	49
<i>Z.Mamatkulov, M.Nuraliyev, F.Tohirova</i> - Masofadan zondlash ma'lumotlari asosida tuproq sho'rlanishini aniqlash	53
<i>Б.М.Успанкулов, М.О.Абдурахимова</i> - Бинолар ва иншоотлар давлат кадастрининг объекти ва таркибий қисмлари.....	59
<i>Б.М.Успанкулов</i> - Бинолар ва иншоотлар кадастрига оид ахборотларни ишлаб чиқишда таққослаш услубини такомиллаштириш.....	63
<i>Қ.Рахмонов</i> - Маҳалла фуқаролар йиғини ва фермер хўжаликлари ер балансини ишлаб чиқишда креатив ёндошувлар	69
<i>Қ.Рахмонов</i> - Маҳалла фуқаролар йиғини худудида ер кадастри ҳужжатлари ва маълумотларини шакллантиришни такомиллаштириш.....	74
<i>Z.Mamatkulov, D.Zarifboyev, M.Nuraliyev, U.Hudoyberganov</i> - G'o'za ekinining holati va rivojlanishini masofadan zondlash ma'lumotlari yordamida tahlil qilish.....	78
<i>О'.Мухторов, D.Shog'darov</i> - Respublikada lalmi yer maydonlarining mavjud holati va undan foydalanish holati	82
<i>D.A.Egamova</i> - Xususiy lashtirilgan yer uchastkalari yuzasidan kadastr hujjatlarini yuritishning xususiyatlari	86
<i>М.Қ.Султанов</i> - Қишлоқ хўжалик экинлари ҳосилдорлигини геоинформацион алгоритмлар асосида прогноз қилишнинг интеграцияион ёндашувлари.....	92
<i>F.S.Safarov</i> - Respublikamizdagi mavjud ichimlik suvi hisobini yuritishning bugungi kundagi holati va istiqbollari.....	99
<i>Sh.A.Suyunov</i> - Aholiga ichimlik suvni yetkazishni yuritishda geodezik-kartografik asosni ishlab chiqish	104
<i>М.Абдурахимова</i> - Ер кадастри ахбороти соҳасидаги ҳуқуқий базани такомиллаштириш.....	109
<i>A.Inatov, Q.Jo'rayev</i> - Zomin milliy bog'idagi o'rmon yong'inlarini masofadan zondlash yordamida baholash: NBR va NDVI qiyosiy tahlili.....	117

ерларни фойдаланишга қайта киритишга имкон берувчи йўналишлар ҳисобланади.

Хулоса ўрнида таъкидлаш лозимки, бугунги кунда республикадаги деградация ҳолатидаги суғориладиган ерларни тиклаш ишлари механизмини қайта кўриб чиқиш ва ҳудудий дастурини ишлаб чиқишни асослаш орқали ҳудудий иқтисодиёт хусусиятларини ўрганиш ва тизимли таҳлил қилиш ҳамда илмий салоҳиятни жалб этган ҳолда юқоридаги тизимли муаммоларни ҳал қилувчи илмий-амалий таклиф ва тавсияларини ишлаб чиқиш, бу борадаги мавжуд меъёрий-ҳуқуқий, ташкилий-техник механизмларини ва хорижий тажрибалар ўрганиш ҳамда республикадаги учун мос келувчи уларни жиҳатлари чуқур ўрганиш ва қўллаш, бугунги кунинг энг муҳим вазифаларидан бири ҳисобланади.

Фойдаланилган адабиётлар:

1. Ўзбекистон Республикаси Президентининг 2019 йил 17 июндаги ПФ-5742-сон, «Қишлоқ хўжалигида ер ва сув ресурсларидан самарали фойдаланиш чора-тадбирлари тўғрисида» ги Фармони. Тошкент, 2019 й.

2. Ўзбекистон Республикаси Президентининг 2019 йил 23 октябрдаги ПФ-5853-сон, «Ўзбекистон Республикаси қишлоқ хўжалигини ривожлантиришнинг 2020-2030 йилларга мўлжалланган стратегияси тўғрисида» ги Фармони.

3. Шукурлаев Х. Ерлар рекультивацияси ва муҳофазаси.- Тошкент, 2009 й, 2009 й, 128 б.

4. Усманов Ю.А. Деградация ҳолатидаги суғориладиган ерларни тиклаш ва фойдаланишга киритиш механизмларини такомиллаштириш. // Монография.Т.: “ТИҚХММИ”-2020, 141 б.

UUK: 332:334

ДЕҲҚОН ВА ТОМОРҚА ХЎЖАЛИКЛАРИ ЕРЛАРИДАН Фойдаланиш тизимининг ер ислоҳотидаги ўрни ва вазифалари

Усманов Юсуф Алиқулович - “Тошкент ирригация ва қишлоқ хўжалигини механизациялаш муҳандислари институти” Миллий тадқиқот университети катта ўқитувчиси, и.ф.ф.д., PhD

Мухторов Ўзбекхон Бурхонович - “Тошкент ирригация ва қишлоқ хўжалигини механизациялаш муҳандислари институти” Миллий тадқиқот университети кафедра мудири, и.ф.ф.д., PhD доцент

Аннотация. Деҳқон ва томорқа хўжаликлари ерларидан фойдаланиш жараёни таъсирчан ва самарали механизм шаклланишини тақозо қилади. Шу нуқтаи назардан ушбу мақолада деҳқон ва томорқа хўжаликлари ерларидан фойдаланиш таҳлили асосида мазкур ерлардан

фойдаланиш тизимининг ер ислоҳотидаги ўрни ва вазифаларини амалга ошириш механизми тадқиқ қилинган.

Калит сўзлар. деҳқон ва томорқа хўжаликлари, ер фонди, фермер хўжаликлари, ер ислоҳоти.

Аннотация. *Процесс использование земель дехканских и приусадебных хозяйств требует создание эффективного и влиятельного механизма. С этой точки зрения в статья на основе анализа использования земель дехканских и приусадебных хозяйств проанализирован место механизма землепользования в системе реформ и основных задач.*

Ключевые слова. *крестьяне и сословия, земельный фонд, фермы, земельная реформа.*

Abstract. *The process of using dekhan lands and household plots requires the creation of an effective and influential mechanism. From this point of view, based on the analysis of land use by dekhan and plots, the place of the land use mechanism in the reform system of the main tasks is analysed.*

Key words. *peasants and estates, land fund, farms, land reform.*

Кириш.

Ўзбекистонда деҳқон ва томорқа хўжаликлари ерларидан фойдаланиш тизимининг ер ислоҳотидаги ўрни истиқбол учун муҳим стратегик вазифа ҳисобланади ва шу йўналишда долзарблиги ошиб бораверади. Шу нуқтаи назардан, бизнинг фикримизча, деҳқон ва томорқа хўжаликлари ерларининг ташкилий-ҳуқуқий механизми ва ушбу хўжаликларнинг ердан фойдаланиш фаолиятини такомиллаштириш зарур. Унинг йўналишлари қуйидагилардан иборат бўлиши лозим:

□ деҳқон ва томорқа хўжалиги ерларида фаолиёт қилаётган жисмоний ва юридик шахслар фаолиятини рағбатлантирувчи механизмни такомиллаштириш;

□ деҳқон ва томорқа хўжаликлари ерларида маҳсулот

етиштириш сифати ва миқдорини кўпайтириш, етиштирилган маҳсулотни сотиш ҳамда уларга турли хизмат кўрсатишда фермер хўжаликлари ерлари билан тенг ҳуқуқий шароит яратиш;

□ деҳқон ва томорқа хўжаликлари ерларида ҳам ёлланма ишчилардан фойдаланиш имкониятини яратиш

Деҳқон ва томорқа хўжаликлари олдида бир қанча муаммолар турибдики, уларни ҳал этмасдан туриб, ушбу хўжаликлар ерларидан фойдаланиш истиқболини белгилаш мураккаб масаладир. Масалан, мамлакат аҳолисининг чорвачилик маҳсулотларига бўлган эҳтиёжининг аксарият қисмини деҳқон ва томорқа хўжаликлари ерларида етиштирилаётган маҳсулотлар билан таъминланаётган бир даврда уларда ем-хашак масаласини, озуқа базасини шакллантиришни такомиллаштириш муаммоларини ижобий ҳал қилиш бугунги кунинг энг муҳим мураккаб вазифаларидан бири ҳисобланади.

Бунинг учун бошқа турдаги қишлоқ хўжалиги корхоналарида етиштирилаётган ем-хашакларни деҳқон ва томорқа хўжаликларига шартнома асосида сотишни ташкил қилиш, фермер хўжаликлари ерларининг бир қисмини деҳқон ва томорқа хўжаликлари озуқа экинлари экиш учун ажратиш суб ижарага бериш ва техника, уруғлик, ўғит, ва бошқа моддий-техник ресурслар билан таъминлаш тизимини янада такомиллаштириш зарур.

Юқоридаги муаммоларни ҳал этмай туриб, истиқболда деҳқон ва томорқа хўжаликлари ерлари самарадорлигини ошириш имконияти йўқ. Ушбу муаммони ҳал этишнинг асосий йўлларида бири сифатида,

бизнинг фикримизча мамлакат, вилоят бўйича деҳқон ва томорқа хўжаликлари ерларини зарурий ресурслар билан таъминлаш ишлари билан шуғулланувчи алоҳида таъминот–сервис хизмати тизимини ташкил этишдир. Жойларда бундай хизматларни ташкил қилиш орқали деҳқон ва томорқа хўжаликларига:

- ишлаб чиқаришни ташкил этиш учун амалий ёрдам сифатида ерларга ишлов бериш, экинларни турларига қараб экиш, чорва моллари, паррандалар парвариши ва бошқа фаолият тури учун зарур воситалар ҳақида маълумот бериш, экиш ва суғориш, ем-хашак, озуқа базасини ташкил этишни таъминлаш;

- деҳқон ва томорқа хўжаликларини зарурий ресурслар ва воситалар билан таъминлаш, масалан, уруғлик, ер ажратиш, зотдор моллар, минерал ўғитлар, пестицидлар, ем-хашак ва қурилиш материаллари, ветеринария хизматини ташкил этиш, янги ерларни ўзлаштириш юзасидан амалий ёрдам кўрсатади.

Шунингдек, энг муҳим масалалар қаторига деҳқон ва томорқа хўжаликлари ерларида етиштирилган маҳсулотларни сотиш кафолатларини яратиш ва ушбу хўжаликларини ўзини-ўзи молиялаштириш имкониятларини мустаҳкамлайди. Бунда ташкилот бевосита деҳқон ва томорқа хўжаликлари ерларида етиштирилган ва сотиш учун мўлжалланган чорвачилик маҳсулотлари–сут, гўшт, тухум, жун, қорақўл тери, асалл ва деҳқончилик маҳсулотлари–картошка, пиез, дуккакли дон экинлари, мева-сабзавотлар, полиз каби маҳсулотларни сотишга кўмаклашиши керак. Деҳқон ва томорқа хўжаликлари ерларида етиштирилган маҳсулотларни қайта ишлашда тегирмон, жувоз, сут ва гўшт

маҳсулотларини қайта ишлаш ва шунга ўхшаш қайта ишловчи корхоналар, мини заводларнинг ишини ташкил этади. Деҳқон ва томорқа хўжаликлари ерларида етиштирилган маҳсулотларнинг аксарият қисми ўз ҳолича, қайта ишланмаган ҳолда хом-ашё сифатида сотилмоқда ва бу уларнинг бир хил ишлашига, етиштирилган маҳсулот миқдорига нисбатан аҳолининг даромад манбаларининг кўпаймаслигига сабаб бўлмоқда. Бугунги кунда мамлакатимизда қишлоқ хўжалигида таркибий-институционал ўзгаришларни янада чуқурлаштиришда ушбу вазифаларни бажаришда деҳқон ва томорқа хўжаликлари ерларидан фойдаланишни оқилона бошқариш ва ташкил этиш қишлоқ аҳолиси бандлигини таъминлашда ҳамда деҳқончилик ва чорвачилик маҳсулотлари ҳажмларини кескин оширишда муҳим амалий аҳамиятга эга бўлмоқда. Қолаверса, қишлоқ хўжалигида ўтказилаётган ер ислохотини янада чуқурлаштириш орқали ишлаб чиқаришни изчил ривожлантириш, республика аҳолисини озиқ-овқат маҳсулотлари, саноатни хом-ашё билан узлуксиз таъминлаш, республиканинг озиқ-овқат хавфсизлигини мустаҳкамлаш, экологик тоза маҳсулотлар ишлаб чиқаришни кенгайтириш, аграр секторнинг экспорт салоҳиятини сезиларли даражада ошириш орқали аҳолининг даромадини ошириш масалалари истиқболда амалга оширилиши кўзда тутилган энг муҳим устувор вазифалардан саналади. Шу нуқтаи назардан, бизнингча, ушбу вазифаларни бажариш, бошқа қишлоқ хўжалик корхоналари билан бир қаторда деҳқон ва томорқа хўжаликлари ерларидан фойдаланиш

самарадорлигини таъминлаш қўйидаги йўллар орқали эришилади:

- деҳқон ва томорқа хўжаликлари ерларидан фойдаланишни инновацион ёндашув асосида ташкил этиш;

- аҳоли учун барқарор доимий ва мавсумий иш ўринларини ташкил этиш;

- аҳолининг қўшимча даромадларини ошириш;

- деҳқон ва томорқа хўжаликлари ерларидан фойдаланиш тизимининг ер ислоҳотидаги ўрнини тизимли асосда янада кучайтириш;

- деҳқон ва томорқа хўжалиги ерларидан фойдаланганлик учун солиқ имтиёзларини жорий этиш ва суғурта механизмини такомиллаштириш ва бошқаларни таъминлаш орқали эришилади.

Тадқиқот доирасида муаммони ўрганиш учун Республиканинг Самарқанд, Сурхондарё ва Қашқадарё вилоятларида мавжуд бўлган деҳқон ва томорқа хўжаликлари фаолияти билан боғлиқ ижтимоий сўровлар ўтказилди. Ижтимоий сўровда 146 нафар респондентлар иштирок этган бўлиб, сўров натижаларига кўра, респондентларнинг 89% деҳқон ёки томорқа хўжаликлари ерларини хусусийлаштириш керак деган хулосага келган бўлса, 74 % деҳқон ва томорқа хўжаликлари туман агрофирмалар билан алоқаси йўқлигини таъкидлаган, 86 % респондентлар эса, деҳқон ва томорқа хўжаликлари фаолиятини ривожлантириш учун янги қонунлар, қарорлар, норматив ҳужжатлар бўлишини таъкидлаб ўтишган.

2-жадвал

Самарқанд вилояти туманларида фаолият кўрсатаётган деҳқон ва томорқа хўжаликлари ерларининг тақсимланиши ҳолати (1 январь 2018 йил)*

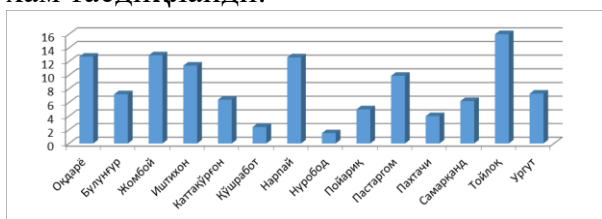
№	Туманлар номи	Умумий ер майдони		Деҳқон ва томорқа хўжаликлари ерлари	
		жами	шу жумладан: суғориладиган	жами	шу жумладан: суғориладиган
1	2	3	4	5	6
1.	Оқдарё	34732	27656	4394	3693
2.	Булунгур	71253	29320	5133	4331
3.	Жомбой	45539	29634	5864	5311
4.	Иштихон	66295	31150	7598	6024
5.	Каттакўрғон	121377	33769	7821	5286
6.	Кўшработ	190056	5678	4629	2638
7.	Нарпай	39884	26985	5033	4129
8.	Нуробод	413377	7295	6358	510
9.	Пойарик	125410	40624	6286	5185
10.	Пастаргом	81804	53594	8097	6666
11.	Пахтачи	128497	23123	5095	3829
12.	Самарқанд	38270	15120	2384	1658
13.	Тойлок	22180	15859	3556	2747
14.	Ургут	99365	29883	7308	5912
	Жами	1478040	369690	79556	57919

*жадвал Самарқанд вилояти ер ресурслари ва давлат кадастри бошқармаси маълумотлари асосида муаллифлар томонидан тузилган

Респондентларнинг аксарият қисми деҳқон ва томорқа хўжаликлари ташкилий фаолиятини ривожлантириш билан боғлиқ кўплаб муаммолар борлигини кўрсатди, айниқса ер ажратишдаги тушунмовчиликлар, деҳқон ва томорқа хўжаликларида ушбу етиштирилган маҳсулотларни сотиш, ушбу хўжаликларда ишлаб чиқариш фаолияти билан боғлиқ молиявий муаммоларни тизимли ҳал қилиш, ерларнинг ҳолати ёмонлашуви каби долзарб муаммолар бугунги кунда ўз ечимини кутаётган асосий масалалардан бири ҳисобланади. Тадқиқот объекти ҳисобланган Самарқанд вилояти туманларида фаолият кўрсатаётган деҳқон ва томорқа хўжаликлари ер майдонларининг тақсимланиши 2-жадвалда келтирилган.

2-жадвал маълумотлари таҳлили шуни кўрсатадики, 2018 йилда вилоят бўйича деҳқон ва томорқа хўжаликларига бириктирилган умумий ер майдони 79556 минг га, шундан суғориладиган ерлар 57919 минг га ташкил қилади, ушбу ерларда вилоятда етиштириладиган ялпи қишлоқ хўжалиги маҳсулотнинг 60-65% ишлаб чиқилмоқда. Бу майдонларнинг деярли 75% га яқини суғориладиган минтақаларда жойлашган. Ушбу хулосанинг исботини 2-расмда келтирилган диаграммада туманлар ер

фондида деҳқон ва томорқа хўжаликлари ерларининг улуши (%) ҳам тасдиқлайди.

2-расм. Туман ер фондида деҳқон ва томорқа хўжаликлари ерларининг улуши, % ҳисобида

Диаграммадан кўришиб турибдики вилоятда мавжуд бўлган 14 та маъмурий туманнинг фақатгина 5 тасида (Оқдарё, Жомбой, Иштихон, Нарпай ва Тойлоқ) деҳқон ва томорқа хўжаликлари ерларининг улуши ер фонди таркибида 10%дан юқори, қолган 9 та туманда бу кўрсаткич паст. Демак, вилоятда деҳқон ва томорқа хўжаликлари фаолиятини ривожлантириш билан боғлиқ кўплаб масалалар борлигини юқоридаги рақамлар кўрсатиб турибди. Шу билан бир қаторда таъкидлаш лозимки, деҳқон ва томорқа хўжаликлари ерларидан фойдаланиш тизимида бозор механизмларининг тўлиқ жорий этилмаганлиги, хусусан ер ва мулк солиқлари тизимидаги мавжуд чигалликлар, инвестициялаш тизимидаги ноаниқликлар, банк билан деҳқон ва томорқа хўжаликлари ўртасидаги муносабатларни такомиллаштириш, каби муаммолар ҳам ўз ечимини кутмоқда. Деҳқон ва томорқа хўжаликлари ерларидан фойдаланишнинг илмий, методологик ва амалий асосларига оид масалалари юзасидан дунёда [4,5] ва мамлакатимизда кейинги йилларда бир қатор илмий тадқиқотлар [3,4,5] олиб борилган, уларда деҳқон ва томорқа

хўжаликлари ерларидан фойдаланилганлик учун солиққа тортиш билан боғлиқ услубий масалалар ўз ечимини топган, давлат маблағлари, банк кредитлари, зарур инфраструктура тармоқларини барпо қилиш ҳисобидан қўллаб-қувватлаш чоралари ишлаб чиқилган. Шу билан бир қаторда деҳқон ва томорқа хўжаликлари ерларидан фойдаланиш соҳасида юзага келган муаммоларни ҳал қилишнинг концептуал асослари, айниқса унинг ташкилий-иқтисодий механизмларини янада такомиллаштириш юзасидан илмий-амалий тадқиқотларни янада кучайтириш ишларини тизимли асосда йўлга қўйиш мақсадга мувофиқдир.

ФОЙДАЛАНИЛГАН АДАБИЁТЛАР:

1. “Фермер, деҳқон хўжаликлари ва томорқа ер эгаларининг ҳуқуқлари ва қонуний манфаатларини ҳимоя қилиш, қишлоқ хўжалиги экин майдонларидан самарали фойдаланиш тизимини тубдан такомиллаштириш чоратадбирлари тўғрисида” ги Ўзбекистон Республикаси Президентининг Фармони //ПФ-5199, 9.10.2017й.

2. А.Алтиев, Ю.Усманов, С.Садуллаев. Деҳқон ва томорқа хўжаликлари ерларидан фойдаланиш муаммолари. Монография.-Тошкент, 2021, 97 б.

3. Алтиев А. Ер ресурсларидан фойдаланиш тизимини тартибга солиш муаммолари. Монография.-Тошкент, 2018, 272 б.

4. Ўзбекистон Республикаси Ер ресурсларининг ҳолати тўғрисида Миллий ҳисобот. “Давергеодезкадастр” қўмитаси.-Тошкент, 2018й.